

nyomtalanul, és a ma társadalmában megjelenő új, mindannyiunk számára korábbról ismeretlen pozitív és negatív erkölcsi értékeket.

A megváltozott viszonyokat prózába emelő epikai magatartás módosításokat követel az írói eljárásban, a leírásban, megjelenítésben, elbeszélésben. A klasszikus Kontra-novella, a szociográfia, az élőbeszéd betűhív lejegyzése és az életbölcsélet lírává kristályosodása között formálódó szöveg csupán a kötet harmadik részébe sorolt írásokra jellemző. Ebből, a *Forgószínpad* címet viselő részből nem maradhat említés nélkül a dokumentarista stílusban írt elbeszélése, *A laskói ember*, amely egy baranyai falucska hétköznapjaiból bontja ki a legújabb háborúban kicsúcsosodó összes embertelenséget, a léleknyomorító szorongást, a hatalomittasság bestialitását.

A ciklust és a kötetet egyaránt lezáró, *3 háború* című nagymonológban olvashatjuk: „Milyen furcsa, hogy a halál kövei jelzik elhullatva az utat, amin haladunk, és visszatekintve az egyetlen látható állomások lesznek.” Ebből a fájdalmas végkövetkeztetéssel záruló monológból derül ki, hogy egy élet alatt három (vagy több) olyan törésre is sor kerülhet, ami kettészakít családokat, sorsokat, embercket, lelkeket. Akadnak olyanok is, akiknek a legújabb háború volt az első törés, amivel szembesülniük kellett, és ezt követően folytonosan csak illeszgetni egymáshoz a mozaikká hullott életük cserepeit. Róluk szól a kötet első és második része, a harcosokból lett áldozatokról (*A túlélés vizsgatartalmára*) és az új erkölcsi renddel együtt élni kényszerülő gyerkekről (*A mi búvóhelyiünk*). Ezeknek a szövegeknek értékét Kontra Ferenc közlésének beavatottsága és bennfentesége adja meg.

A kórháznovellák között található az az írások, amelyek a legjelentősebb változást tükrözik a korábbi Kontra-elbeszélésekkel szemben. A *Break of Day* és az *Iatrogén ártalom* című tudatnovelláiban minden meghatározó koordináta-rendszer lebomlik a történetről, a belső megélés kerül a külső cselekvés fölé, el egészen a megbomlott érzékek és a rendszert nélkülöző tapasztalatok között eligazodni vágyó agy tudat-akváriumáig, amelyben egymáshoz folyton változó viszonyba kerülnek a tapasztalatok, érzések, emlékek és szavak.

Személyi lebontásban jelenik meg ebben a könyvben az általános érvényű tragédia – Kontra Ferenc epikai kalandozásaiból eltűnt a múlt megszépítő lírája, ott maradt valahol a limeseken túl.

FEKETE J. József

NÉMETH ISTVÁN: JEGYKENDŐ

A bánáti szörvényben élő magyarok hitéletéről gondoskodó lelkipásztor nyilatkozza a *Jegykendő* falujáró riporterének, Németh Istvánnak: „Egy (ima)teremben leterítünk egy asztalt fehér abrosszal, és máris jelen vagyunk.”

Ne tűnjék túlzásnak: ha kézbe veszem a *Magyar Szót*, és odalapozok a *Vasárnapi írások* rovatához, amelyben Németh Istvánnak immár három évtizede tartalékol helye van, lelki szemeim előtt fehér abrosszal leterített asztal jelenik meg, mögötte az olvasók ezreinek lelkipásztorával, Németh Istvánnal. Mert minden itt megjelenő írása példázat, fohász, szózat . . . Az ő riporter tolla nyomán a megkérdezettek vagy megszólaltatottak már-már a gyónás intimitásával és bensőségességével vallanak életükről, életüknek egy-

egy fontosnak tartott fordulójáról, mesterségükről, hivatásukról. Legtöbbször a megtett út végén, életük alkonyán tekintenek vissza erre az útra.

Ezekből a megnyilatkozásokból állt össze az fróriporter legújabb könyve, a *Jegykendő*, s benne a kép a valóságunkról, közelmúltunkról és jelenünkről egyaránt. Arcélek, életsorsok, helyzetképek villannak föl a kötetben, novellákba és drámákba illő történetek, belesűrítve az újságírói két hasáb szigorú keretébe, formájába és felépítésébe is. Mert a riporter nem kalandozhat, számára minden bekezdés új információ, s minden mondatával akar valamit. Ahogyan Ruffy Péter mondta: „Suhogtatni egy lobogót, s a lelkiismeretet zaklatott állapotban tartani egészen addig, míg a dolgok meg nem oldódnak.”

Mi tehát a *Jegykendő*? Vallomásokból és tünődésekből font sorstörténetünk, irodalmi igényvel vázolt faluszociográfiánk, az elmúlt ötven évünk teljes története. Egy meglévő és szívósan kitarító világ képe. „Harmincöt éve a falu minden keresztelődjén ott voltam” – kezdi vallomását a doroszlói bábaasszony; „Soha senki előtt nem tagadtam meg a hitemet, akkor sem, amikor Tito molnára lettem” – vallja egy másik, míg a harmadik így kezdi: „Gyökér Ferenc vagyok. Nem maga az első, akinek tetszik a nevem. Ezért az egyért nem köllött megdolgozni. A többiért ugyancsak. Azért a házért, az öt hold földért, amit hetvenhárom éves koromig a feleségemmel összeszedgettünk.”

S valóban a vajdasági, főleg a falusi és tanyasi ember őszinte megnyilatkozásaiából rajzolódik ki egy kor, a mi világunk képe Németh István lelkipásztori példázatai nyomán, amelynek oltárára ő nem fehér abroszt helyez egybefogó szimbólum gyanánt, hanem a vele egyenértékű, a hűséget, a ragaszkodást, a féltést és a szerelmet szimbolizáló hímezett jegykendőt.

BORDÁS Győző

KALAPIS ZOLTÁN: TÖRTÉNELEM A FÖLD ALATT

Történelem a föld alatt címmel Kalapis Zoltán honismereti sorozatának immár harmadik darabja kerül az olvasó elé, amely témaválasztásánál, anyaggazdagságánál fogva méltó helyet foglal el az első két kötete mellett. Amíg a *Betűk és képekben* (1992) művelődéstörténeti írásait gyűjtötte csokorba, a *Régi vízivilág a Bácskában és Bánátban* című kötetében vidékünk egykori vízimunkálatait vette számba, feltérképezve egyben azok főszereplőit is, a régi vízimérnököket. Jelen kötetében, mint annak címe is találóan szemlélteti, jobbra azokkal a történelmi emlékekkel foglalkozik, amelyeket a föld felszínéről szinte nyomtalanul eltüntetett az enyészet meg az emberi gondatlanság, s amelyek ma már többnyire a szó szoros értelmében a föld alatt találhatóak vagy éppenséggel romokban hevernek. E történelmi jelentőségű építmények: erődök, várak emlékeit ébresztgeti kötetében Kalapis Zoltán, felelevenítve s az olvasó elé tárva vidékünk múltjának egykor jeles, ma már szinte nyomtalanul eltűnt hírességeit: a bácsi, a titeli, a galádi, a törökbecsei, a nagybecskereki és a verseci várat, feltámasztva poraiból az észak-bánáti bazilita monostorokat s a belakúti apátság dunai erődjét, de a ma már romokban heverő, híres aracsi Pusztatemplomot is. Mindemellett Kalapis Zoltán emléket állít Kálmán Árpád-házi hercegnek, IV. Béla király édestestvérének, Corvin Jánosnak, Hadik András huszárgenerálisnak, az utolsó Zrínyinek, a szalánkeméni csatában elesett Zrínyi Ádám-nak, a három Koháry testvérnek, de negyvennyolcas emlékeinknek is, ugyanakkor a